

Галина Іванчук, канд.пед.наук, доцент
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
м. Умань

Філософія як засіб розвитку особистості

Трансформаційні процеси, що відбуваються сьогодні в Україні, зорієнтовані на демократичні перетворення в державі. Це зумовлює підвищені вимоги до особистості як суб'єкта соціального буття. Виникає потреба в створенні ним нових моделей соціальної поведінки, вибудові власної структури цінностей, самоконструюванні. Фактично існування особистості в таких умовах можна прирівняти до її „функціонування в ситуації невизначеності, коли основним завданням стає встановлення смислу та значення даної ситуації для самої себе з мінімальною опорою на соціальні зумовленості та з актуалізацією всього особистісного ресурсу” [4, с.22]. Саме тому уявлення про особистість як „принципово мінливу, таку, яка постійно конструює свій внутрішній світ та світ соціальної взаємодії, яка існує як можливість” [4, с.22] посідають важливе місце у тематиці сучасних досліджень.

Саме слово „філософія” було створене внаслідок поєднання двох давньогрецьких слів „любов” і „мудрість” [8, с.37].

Залежно від історичної епохи, поглядів мислителів, засад тієї чи іншої школи предмет і призначення філософії розумілися по-різному. Скажімо, для давньогрецьких філософів-демократів філософія – це переважно досягнення нескінченного й багатоманітного зовнішнього стосовно людини світу, розв'язання проблем щодо його походження, устрою і розвитку [6, с.118].

Найбільш глибокі судження стародавньої грецької філософії, наприклад, один з висновків олеатів – „немає множини, немає руху, немає становлення” – виник саме на ґрунті запитань і відповідей. З метою усвідомлення такого абстрактного висновку, як неможливість існування одного узагальнюючого судження, вдавалися до зовнішньої форми соріта – ланцюжка запитань [2, с.68]. Поступово відбувається перехід від таких ігор-змагань до виступів і філософських суперечок у манері Сократа, який заперечував доцільність

запитань-пасток, вважаючи їх школярськими забавками. За їх допомогою, стверджував мислитель, „нічому гарному не навчаються стосовно сутності самих речей – можливо лише тому, як за допомогою слів дурити людей; все одно, що дати підніжку або висмикнути з-під когось стілець” [3, с.191].

Отже, послідовність становлення філософії як засобу розвитку людини може бути схарактеризована наступним чином. Беручи початок у священній грі у загадки й суперечки, які водночас виконували функцію святкових розваг, філософія поступово переходить на більш високий рівень – рівень досягнення істини. Водночас вона розвивається і у своїй елементарній формі: дебати, гра розуму, софістика й риторика [7, с.15]. Однак, „агональний фактор в еллінському світі був настільки значущим, що риторика могла поширювати своє поле діяльності за рахунок філософії у її більш чистому вигляді й, будучи культурою більш численних груп, затьмарювала її, погрожуючи й зовсім скасувати” [7, с.15].

Таким чином, термін „філософія” має два значення. Перше з них стосується розмірковування людини про світ і саму себе, а друге – хронологічне або систематичне вивчення цих розмірковувань.

Будь-яка наука повинна мати „практичний вихід”. Не є виключенням і філософія. В узагальненому плані можна твердити, що одним з важливих її завдань є навчання людини критично мислити. Вміння критично мислити, або як зазначав Гегель, мислити „саморефлексивно” сприяє виявленню зв’язків у співвідношеннях між поняттями і судженнями, надає можливості вести конструктивний діалог і знаходити виважене, компромісне рішення, загалом мислити відповідально [2, с.157]. Рушієм руху від простого судження до критичного, мудрого є проблемна ситуація. Вона змушує працювати пам’ять, минуле співвідноситься з теперішнім, ситуація набуває якісної оцінки. Тим самим „розпочинається процес творення нових смислів, саморефлексія (тобто формулювання власних критеріїв, процедур і висновків). І нарешті, результатом роботи стає неповторне, мудре судження” [1, с.39].

Отже, філософське розмірковування доцільно назвати дослідницькою роботою. Залучення до філософії - це, по суті, розвивальне навчання. Використання філософського інструментарію в процесі навчання сприяє, насамперед, розвитку вмінь розмірковувати розумно, тобто обгрунтовано, логічно, критично, творчо, контекстуально. А навички розумного розмірковування, у свою чергу, сприяють формуванню навичок розумної і відповідальної поведінки індивіда.

Література

1. Борисов С.В. Философия и ребенок: дидактические заметки // Бех І.Д. // Наука и школа. – 2003. – № 2. – С.36 –40.
2. Гегель. Философия права [пер.с нем.] / Гегель – М.: Мысль, 1990. – 524 с.
3. Джуринский А.Н. Развитие образования в современном мире: Учебн. Пособие / Джуринский А.Н. – М.: Владос, 1999. – 200 с.
4. Степенко Г. Стандарти в системі освіти США: позитивне й негативне / Степенко Г., Бургін М., Мілов Ю. // Шлях освіти. – 1996. – № 2. – С.21 – 24.
5. Субири К. Исторический факт и историческое событие. – Греция и вечное живое философское прошлое / Субири К. // Человек. – 2002. - № 2. – С.66 – 88.
6. Фрагменты ранних греческих философов. – М., 1989. – 457.
7. Homo Ludens: Статьи по истории культуры [пер., сост.вступ.ст. Д.В.Сильвестрова; коммент. Д.Э.Харитоновича]. – М.: Прогресс – Традиция, 1997. – 416 с.
8. Чанышев А.Н. Философия как „филология”, как мудрость и как мировоззрение / Чанышев А.Н. // Вестник МГУ.- Серия 7. Философия. – 1995. – № 5. – С.37- 62.

